

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XVII. De Superstitione.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

fabulis *Alicorani*, *Talmudi*, aut *Legende*, quam credere, huic Universitatis rerum fabricæ, *Mentem* non adesse. Itaq; *Deus* nunquam edidit miraculum, ad *Atheismum* convincendum, quoniam Opera ejus ordinaria huic rei sufficient. Verum est tamē, parā Philosophiæ naturalis homines inclinare in *Atheismum*; at altiorem scientiam eos ad *Religionē* circumagere. Etenim intellectus humanus, dum causas secundas intuetur sparsas, interdum iis acquiescere possit, nec ulterius penetrare; Verum cū tandem eātenam earum, connexarum inter se, & consideratarum, contemplari pergat, necesse habet confugere ad *Providentiā*, & *Deitatem*. Imo, & illa *Schola*, quæ præcipue accusatur *Atheismi*, si quis vere rem introspeciat, *Religionem* demonstrat clarissime; Nempe *Schola Leucippi*, *Democriti*, & *Epicuri*. Etenim longe verisimilius est, quatuor Elementa mutabilia, & unū tantam Essentiam immutabilem, recte ab æterno locata, opus *Deo* non habere quam Exercitum Atomorum & Seminum infinitorum, sine ordine fortuito vagantium, hunc rerum ordinem, pulchritudinem, progignere potuisse absq; *Ædili* quodam *Divino*. Dicit *Scriptura*: *Dixit insipiens in corde suo non est Deus*: Non dicit, *Cogitavit insipiens in corde suo*: Adeo ut, magis intra se hoc asserat, tanq̄ rem quā lubens optaret, quā quod penitus hoc credat & sentiat. Nemo enim *Deos* non esse credit, nisi cui *Deos* non esse expedit. Nulla alia re sane magis convincitur. *Atheismum* labiis tantum insidere, cordi autem minime, quam hac, quod *Athei* opinionē suam sæpe prædicent & defendant; ac si ipsi sibi diffiderent, aliorumq; consensu refocillari cuperent. Quin etiam, videas interdum *Atheos* sibi *Discipulos* comparare, ut alia *Sectæ* faciunt. Imo, quod monstri simile est, quidam ex illis mortem & cruciatum subierunt, potius quam opinionem suā retractare sustinerent, cum tamen, si ex animo sentiret, nihil tale esse quale *Deus*, quid tandem de ea re fatigerent? *Epicuro* imponitur; eum existimationis suæ conservandæ gratia, tenuisse, ac quod existeret quidē *Beata* quædam *Natura*, sed quæ se ipsis fruerentur; neq; Mundi administrationi se immiscerent. In qua opinione, ajunt, eum tempore obsecutum, cum revera *Deos* esse non putaret. Verum, ut videtur, minus juste arguitur: Verba enim ejus egregia sunt & divina: *Non Deos vulgi negare profanum, sed vulgi opiniones Deo applicare profanum*. *Plato* ipse melius dicere non potuit. Unde videtur, licet audacia polleat ad divinam rerum administrationem pernegandam, eam tamen ad naturam eorum tollendam illi non sufficisse. *Indi Occidentales* particularium *Deorum* suorum nomina prædicant; eī nomen nullū generale habeant, quod *Deum* significet: Exempli gratia, perinde ac *Ethnici* nomina *Jovis*, *Apollinis*, *Martis*, &c. in usu habuissent, voce autem, qua *Deū* exprimerent, caruissent. Quod fati indicio est, populos maxime barbaros notionem rei habere, licet latitudinem ejus non comprehendant. Adeo ut contra *Atheistas*, homines maxime ferini, cum Philosophorū subtilissimis, militent. *Atheista* contemplativus, raro reperitur; *Diagoras* quis, *Bion*, & fortasse *Lucianus*, atq; alii pauci: qui tamen plures esse videntur quam sunt; quoniam omnibus, qui *Religionē* aliquam aut *Superstitionem* impugnant, à *Sectā* adversa solet injuri nomē & nota *Atheistarū*. Sed magni revera *Atheista* sunt *Hypocrita*; qui *Sacra*,

perpetua tractant, sed sine sensu. Adeo ut eos in fine cauterizatos evadere necesse sit. Causæ *Atheismi* sunt: *Divisiones* circa *Religionem*, si plures fuerint, Nam unica *Divisio*, zelum utriusq; partis adaugeat; verum numerosæ *Atheismum* introducunt. Alia causa sunt, *Scandala Sacerdotum*; cum eo res redeat, quo innuit *S. Bernardus*: *Non est jam dicere, ut Populus, sic Sacerdos; quia nec sic Populus, ut Sacerdos*. Tertia est, *Consuetudo profana ludendi & jocandi in rebus sanctis*, quæ sensum reverentiam *Religionis* atterit. Postremo ponuntur *Secula erudita*, præsertim cum *Pace*, & rebus prosperis conjuncta. Etenim *Calamitates*, & adversa animos hominum ad *Religionem* fortius flectent. Qui *Deos* negant, *Nobilitatem* generis humani destruent. Nam certissimum est, hominem *brutis* cognatum esse, quatenus ad corpus: Quod si, quatenus ad animā, non intercedat ei cognitio cum *Deo*, est plane, & ignobilis creatura. Destruunt quoq; magnanimi- tatem, & humanæ naturæ exaltationē. Cape enim exemplum à cane, & observa, quantos sibi affuit: at animal illud spiritus, & quantam generositatem induat, cum se ab homine (qui ei vice est *Dei*, aut *melioris naturæ*) impulsus perspiciat. Quam Fortitudinem liquido cernas tantam esse, quantā creatura illa, absq; fiducia *melioris naturæ*, quā propria: æquare nullo modo possit. Similiter & homo, ubi innititur, & sp̄ collocat, in *Divina Providentiā*, & *Gratiā*, fiduciam & vires colligit, quales humana natura, sibi relicta, nequisset attingere. Quare, ut *Atheismus*, in omnibus odium meretur, ita in hoc, quod privet naturam humanam, facultate se ultra fragilitatem humanā attollendi. Quemadmodū sit in personis individuis, similiter fit & in nationibus. Magnanimitatem *Romanam* nunquam Gens aliqua æquavit. Audi igitur, quid dicat *Cicero*: *Quā volumus, licet, Patres Conscripti, nos amemus, tamen nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pænos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipso hujus gentis & terre domesticis nativæque sensu Italos ipsos, & Latinos, sed pietate, ac religione, atque hac una sapientia, quod Deorum immortalium Numine omnia regi gubernarique perspeximus, omnes Gentes nationesque superavimus*.

XVII.

DE SUPERSTITIONE.

PRæstat, nullam aut incertam de *Deo* habere opinionem, quam contumeliosam, & *Deo* indignam: Alterum enim Infidelitatis est, alterum Impietatis & Opprobrii. Ac *Superstitio* certe *Divinitatis* est de decus. *Plutarchus*, non abs re, inquit: *Mallet sane multo, ut homines dicerent, nunquam fuisse talem in rerum natura virū, qualis ferebatur Plutarchus; quam ut dicerent, fuisse quemdam Plutarchum, qui Liberos suos, recens natos, comedere & devorare solitus erat; quod Poeta de Saturno memorant* Quemadmodum autem contumelia *Superstitionis* ingravescit adversus *Deum*; Ita & periculum majus ab illa incumbit hominibus. *Atheismus* non profus convellit *Diætamina* Sensus, non *Philosophiā*. Affectus naturales, Leges, Bonæ famæ desiderium; Quæ omnia, licet *Religio* abesset, Morali cuidam virtuti externæ conducere possunt: At *Superstitio* hæc omnia dejicit, & *Tyrānidē* absolutam in animis hominum exercet. Itaque *Atheismus* turbas in Rebus publicis raro ciet: Homines enim cautos reddit, & securitati suæ consulentes. Quin & vide

videmus, tempora ipsa, in *Atheismum* procliviora, (qualia fuerunt *Augusti Caesaris*, tranquilla fuisse. At *Superstitio* compluribus regnis & Rebut publicis ruina fuit: introducit enim novum *Primum Mobile*, quod omnes *Imperio* Sphæras rapit. Magister *Superstitutionis* populus; Atque in omni *Superstitutione* sapientes stultis obsequuntur; Atque argumeta *Practica* succumbunt, ordine perverlo. Gravis fuit ille sermo quorundam *Prelatorum* in *Conclio Tridentino*, in quo doctrina *Theologorum Scholasticorum* plurimum potuit; Nimirum; *Scholasticos Astronomis similes fuisse, qui Eccentricos Circulos, & Epicyclos, & huiusmodi Orbium machinas finxerunt, quo Phenomena servarent, et si satis sciret, nihil tale revera existere*: Eodem modo, etiam *Scholasticos* complura subtilia & perplexa *Axiomata* & *Theoremata* invenisse, quo *Practica Ecclesiæ* caverent. *Superstitutionis* causæ sunt; *Grati* & *sensuales Ritus* ac *Ceremoniæ*; *Externæ* & *Pharisaica sanctitatis* *Excessus*; *Traditionum* major quam par fuerit reverentia, quæ Ecclesiam non potest non onerare; *Siratagemata Prelatorum*, quibus utuntur ad ambitionem propriam, & lucrum; *Nimius Intentionum bonarum Favor*, qui *Novitatibus* & *studiorum* januam aperit; *Exemplorum* importuna & inepta *peritio* ab humanis, quæ in *Divina* transferantur; quæ necessario parit phantasiarum male coherentium mixturam; *Postremo Tempora barbaræ*, cum calamitatibus & perturbationibus conjuncta. *Superstitio*, sine velo, deformis res est; Etenim sicut *Simiæ*, similitudo cum *Homine* deformitatem addit; ita & *Superstitutioni*, similitudo cum *Religione*. Et quemadmodum cibi salubres corrumpuntur in vermiculos; ita ritus & formulæ bonæ & sanæ corrumpuntur in observantias pusillas & superfluas. Quin &, non caret *Superstitutione* quandoque *Superstitutionis* fuga; cum se tanto saniores & puriores viam inire putent homines, quanto à *Superstitutionibus*, prius receptis, longius deflexerint. Itaque curæ esse debet, in *Religione* reformanda (ut fit in corpore purgando,) ne sana cum corruptis simul evacuentur; Quod fere fit, ubi *Reformatio* regitur à populo.

XVIII.

DE PEREGRINATIONE IN PARTES EXTERAS.

Peregrinatio in partes externas, in Junioribus pars institutionis est; In Senioribus, pars experientia. Qui proficiscitur in *Partes Exteras*, antequam in *Lingua Gentis*, quam adit, aliquos fecerit progressus, ad *Ludum Grammaticum* vadit, non ad peregrinandum. Ut adolescententes peregrinentur sub *Tutore*, aut *Servo* aliquo experto, probo; modo talis sit, qui *Linguam* calleat, quique *Regionem* illam ante adiverit; unde possit eos instruere; quæ in illa *Regione*, ubi peregrinantur, digna spectatu & cognitu sunt; quæ amicitia & familiaritates contrahenda: quæ denique studia & disciplina ibi vigeant. Aliter enim adolescententes peregrinantur cucullati, & foras prospicient parum. Mirabile certe, in *Navigacionibus*, ubi nihil aspici datur præter *Cælum* & *Pontum*, conficere consueffe homines *Diaria*; Verum in *Peregrinationibus* per *Terram*, in quibus tot res occurrunt observanda, plerumque hoc omitti; Ac si fortuna magis in codicillos mererentur referri, quam quæ de indultia observantur. *Diaria* igitur in usu sunt. *Res* spectanda & ob-

servanda sunt ista: *Aula Principum*, præsertim cū *Legatos* externos admittunt; *Judicia* & *Curia*, cum causæ perorantur; & similiter *Consistoria Ecclesiastica*; *Templa* & *Monasteria*, cum *Monumentis* in illis extantibus; *Mœnia* & *Munitiones Urbium* & *Oppidorum*; *Portus* & *Sinus*; *Antiquitates* & *Ruina*; *Bibliothecæ*, *Collegia*, *Disputationes*, & *Prælectiones* ubi habentur; *Naves* & *Carinæ*; *Palatia*, & *Horti magnifici* & *amœni* prope *Urbes* magnas; *Armariæ*; *Navalia*; *Cellæ* & *Horrea publica*; *Loci Excambii*; *Burlæ*; *Cellæ Mercium*; *Exercitia equitationum*, *Muneris Gladiatorij*; *Militum delectus* & *instructio*, cum *similibus*; *Comœdiæ*, illæ scilicet ad quas homines melioris notæ spectatum veniunt; *Theauri monilium* & *vestium*; *Curiositates* & *raritates*; *Deniq;* quicquid in locis, quæ transeunt, sit celebre aut memorabile. De his omnibus, à *Tutoribus*, aut *Servis prædictis* diligenter inquirendū. Quantum ad *Triumphos*, *Saltationes* sub *larva*, *Convivia*, *Nuptias*, *Funera*, *Supplicia capitalia*, & huiusmodi *Specacula*, non opus est ut reducantur hominibus in memoriam: Attamen non sunt certe illa prorsus negligenda. *Sitibi* cordi sit, fructum *Peregrinationis* adolescentis in compendium redigere, utque brevi spatio multū colligat, hoc faciendū præcipio. Primo (ut dictum est) in *Lingua* aliquis profectus faciendus antequam proficiscatur. Tum adjungendus est *Servus* aliquis aut *Tutor*, qui *Regionem* pernoctet, ut & jam dictū est. Habeat etiam *præsto Librum* aliquem, aut *Chartam Chorographicam*, *Religionis* illius, ubi peregrinatur; Quæ instar *Clavis* erit ad inquirendum. Conficiat etiam *Diarium*. Ne moretur longius, in una *Urbe*, aut *Oppido*: Plus certe aut minus, prout *Locus* meretur, sed minime diu. Imò, dum moratur in aliqua *Civitate*, aut *Oppido*, mutet sæpius hospitium, ex una parte *Oppidi* in alteram; Nam & hoc certe magnes est attrahendi familiaritates, & consuetudines hominum complurium. Secludat se ut plurimum à consortio popularium suorum, atque in iis locis victitet, ubi simul convivantur homines melioris notæ ex natione ubi peregrinatur. Etiam cum de loco in *Locum itineratur*, paret sibi *Literas commendatorias*, ad personam aliquam eminentiorem, degentem in loco quo se transfert; Ut ejus favore & opera utatur, in iis, quæ spectare aut cognoscere desiderat. Hoc modo *Peregrinationis* utilitatem accelerare poterit. Quatenus ad familiaritates & amicitias, quæ inter peregrinandum adjungendæ sunt; Utilissima omnium est illa *Secretariorum*, & *Ministrorum interiorum* quibus *Legati* utuntur. Hoc enim pacto, in una regione peregrinando, etiam plurium regionum notitiam & experientiam ad se attrahet, & suget. Visitet etiam & adeat personas in unoquoque genere egregias, quæ magni apud externos nominis sunt; ut possit notare: quomodo *Os*, *Vultus*, & corporis lineamenta & motus, respondeant *Famæ*. Quantum ad *Rixas* & *Simultates*: cum cura & diligentia sunt illæ vitandæ. *Oboriuntur* sæpissime circa amores, compositiones, præsentia, & verba contumeliosa. Et caveat in primis quisvis à consortio hominum iracundorum, & qui facile inimicitias suscipiunt. Illi enim eum suis immiscebunt cõtentionibus. Quando *Peregrinator* domum revertitur, nihilominus regiones, in quibus peregrinatus est, nū relinquat prorsus pone se: Verū conservet, & colat amicitiam eorum, cū